

Волинь і волиняни у Другій світовій війні: збірник наукових праць

Після зміни влади у вересні 1939 р., крім виборів у ради, нова влада зіштовхнулася з необхідністю проведення виборів у профспілки. Партія, яка називала себе пролетарською, на Волині мала спробу з робітниками, для яких участь у профспілках була не «школою комунізму», а легальною можливістю відстоювати свої права. Архівні документи свідчать, що комуністи добре розуміли, яка небезпека чекає їх від діяльності існуючих профспілкових організацій, які розвинулись і утвердились за часів Другої Речі Посоплітої у міжвоєнний період.

Тому вже на початку жовтня 1939 р. Секретаріат ЦК ВКП (б) відрядив у Західну Україну, у тому числі й на Волинь групу працівників ВЦСПС. Українську групу очолив П. Москатов. Окрім того, було прийнято рішення про «розгортання широкої масово-культурної роботи щодо підготовки та проведення виборів у профспілки». При тому наголошувалось, що під час проведення цієї роботи слід «розвінчувати роль попередніх членів профспілки, як зрадників, бундівців і т. д. Забезпечуючи відповідний підбір кандидатур у профспілки, належним чином перевіряючи кожен кандидатуру, з тим, щоб в профспілки не проникли зрадники робітничого класу та представники контрреволюційних партій» [1, 80].

Обласний комітет партії у своїй постанові присвяченій виборам до профспілки в грудні 1939 р. відзначав, що «вибори проходили в дуже жорсткій класовій боротьбі», зокрема зазначаючи про діяльність українських націоналістів, які агітували працівників, щоб ті не вибирали євреїв, а єврейські представники вели агітацію проти українців. Таким чином, під час проведення виборів розпалювалась міжнаціональна ворожнеча, яка владними структурами трактувалась як профви класової боротьби. Наводячи такі приклади, обласний комітет прийняв рішення, що у зв'язку з тим, що кількість українців, вибраних в місцеві профспілкові організації у 1939 р., була недостатньою, то надалі їх представництво повинно бути не меншим ніж 75 % [1, 80].

Висновки. Профспілки міжвоєнного періоду протестували проти будь-яких спроб обмеження чинного трудового законодавства, за дотримання соціальних гарантій, які зобов'язували прийняття закону про робочий час і вільну суботу, про відпустки, про нагляд за роботою дітей та жінок та про мінімальну заробітну плату, уніфікації трудового законодавства і для робітників промисловості, і сільського господарства, загальне страхування на старість, інвалідність, для вдів і сиріт, безробіття, хвороб і нещасних випадків. З цією метою були розроблені принципи соціального страхування: а) обов'язкове страхування для всіх робітників і працівників; б) територіальність підприємств страхування; в) самоврядність страхових установ; г) об'єднання в одне ціле всіх видів страхування в єдине підприємство страхувань. На відміну від своїх попередників, після зміни влади 1939 р. стали «ідейними провідниками» комуністичних рішень і свою діяльність звели лише до пропаганди владних рішень.

Список використаних джерел та літератури:

1. Берест Р. Діяльність Профлівиці на Західній Україні (1919–1939). Дослідження з історії України / Р. Берест // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. : Історична. – 1992. – Вип. 28. – С. 78–81.
2. Uchwały II Kongresu Związków Zawodowych w Polsce [1922] [Електронний ресурс]. – Режим допуску : <http://lewicowo.pl/uchwaly/>
3. Uchwały III Kongresu klasowych związków zawodowych [1925] [Електронний ресурс]. – Режим допуску : <http://lewicowo.pl/uchwaly/>
4. Uchwały Komisji Centralnej Związków Zawodowych [1936] [Електронний ресурс]. – Режим допуску : <http://lewicowo.pl/uchwaly/>

Віктор Михалевич

Духівництво у військових структурах: історичний досвід і сучасність

Проблематика цієї статті включає два аспекти: практичний (запровадження інституту військових священиків на етапі реформування Збройних сил України та створення професійної армії) та історико-теоретичний (дослідження діяльності українських капеланів у національно-церковному відродженні України у першій половині ХХ ст.)

Ключові слова: духівництво, Збройні сили України, церква, військове капеланство.

© Михалевич В., 2012

Михалевич Виктор. Пастырство в военных структурах: исторический опыт и современность.

Проблематика данной статьи включает два аспекта: практический (введение института военных священников на этапе реформирования Вооруженных сил Украины и создание профессиональной армии) и историко-теоретический (исследования деятельности украинских капелланов в национально-церковном возрождении Украины в первой половине XX ст.)

Ключевые слова: пастырство, Вооруженные силы Украины, церковь, военное капелланство.

Mykhalevych Viktor. Pastoral Military Structures: Historical Experience and Present. Problems of this article includes two aspects: practical (the introduction of military priests at the stage of the reform of the Armed Forces of Ukraine and a professional army) and the historical and theoretical (research of Ukrainian chaplain in the national church's revival of Ukraine in the first half of the twentieth century.)

Key words: Pastoral, the Armed Forces of Ukraine, church, military chaplaincy.

Постановка наукової проблеми та її значення. Серед актуальних питань, що сьогодні стоять перед церквою, суттєве місце займає проблема забезпечення духовних потреб військовослужбовців, адже знаємо приказку «Сильна армія – сильна країна», а вивчаючи історію, розуміємо, що ніколи сильною ні армія, ні країна не буде, якщо вона не буде сильною духовно і морально.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. З історії нашої держави та українського війська бачимо, що Церква завжди дбала про військових та тих, хто пов'язаний із військом. Військове капеланство не є чимось новим для України. Історичні джерела засвідчують наявність духовних пастирів при українському війську княжої доби, під час козацьких походів, у національно-визвольній війні під проводом Богдана Хмельницького. Були духівники в армії царської Росії, в австрійському і польському військах. Знаємо, що душпастирі здійснювали своє служіння в Українській галицькій армії і в Першій українській дивізії «Галичина» Української національної армії та в Українській повстанській армії.

Захищаючи рідну землю, українські вояки просили у Бога допомоги й захисту на полі битви. У давньому літописі знаходимо слова, які стверджують, що перед битвою з половцями 1103 р. «князі й вояки молили Бога й обіти давали Богу і Пречистій Його Матері – одні кутею, другі милостиною для бідних, інші жертвами на монастирі». Відомий український історик Іван Крип'якевич у праці «Історія українського війська», посилаючись на літопис, писав: «...зустрічаємо у війську духовенство, під час походу на половців 1111 р., коли князь Володимир Мономах приставив попів своїх, щоб їхали наперед війська і співали тропарі та кондаки Чесного Хреста і канон Святої Богородиці». В козацьку добу нашої історії бачимо ширшу участь військових духівників у змаганнях українського народу за власну державність. Зокрема, про діяльність душпастирів упродовж визвольної війни 1648–1654 рр. митрополит Іларіон у своїй монографії «Українська Церква за Богдана Хмельницького» зазначав, що «багато тогочасних звісток свідчать, що православні священники працювали навіть у самому війську, – звичайно, тільки, як особи духовні». Цю ж думку розділяє і новітній вітчизняний дослідник Ярослав Дзира. На основі ґрунтовного аналізу козацького реєстру 1649 р. він доводить факт участі у визвольній війні «багатьох представників національного духовенства кількох поколінь різних санів». Така позиція православних пастирів пояснюється їх глибокою спорідненістю з народом, уболівання за долю рідної землі.

Відродження Української держави та рідної армії на початку XX ст. дало змогу відновити національне військове духовенство. За ініціативою голови Генерального військового комітету Симона Петлюри, запроваджено службу українських капеланів. Першим, кого запросив Головний отаман, був о. Павло Пашчевський. 27 липня 1917 р. Генеральний військовий комітет призначив його до Першого запасного полку, який згодом перетворився в Сердюцький полк імені гетьмана Петра Дорошенка, а священника Миколу Маринича – до Богданівського полку. При гетьмані П. Скоропадському українські збройні сили збільшилися, а разом прибавилось і число українських військових духівників – Анатолій Волкович, Василь Сукачів, Антоній Матеюк та інші. В часи Директорії кожна частина бажала мати свого священника-капелана. За браком білого (не монахів) духовенства доводилось залучати до українського війська ієромонахів з православних монастирів Поділля. Головним військовим священником, протопресвітером Армії УНР був тоді о. Антоній Матеюк, пізніше по-звір'ячому замучений денікінцями в містечку Жмеринка у листопаді 1919 р. [1, 72].

Українські капелани проводили велику виховну роботу, скріплюючи духовність вояків. На початку літа 1918 р. Другий запорізький полк побував на острові Хортиця, де поставлено пам'ятний

хрест з написом. Освятив хрест, відправив Службу Божу й Панахиду за упокій душ славних лицарів, полковий панотець Микола Машняга. Часто доводилось військовим священикам, на прохання місцевих жителів, виконувати пастирський обов'язок: сповідати, причащати, соборувати хворих. Про один з таких випадків ідеться у статті о. протопресвітера Павла Пашевського «Із моїх спогадів про Зимовий похід Армії УНР» (Шлях. – 1938. – Чис. 9 (17)). У зв'язку із назрілою необхідністю і вимогами часу, в 1920 р. було сформовано Головну управу військового духовенства на чолі з отцем Павлом Пашевським, у складі протоієрея В. Сукачіва, священика М. Маринича і протоієрея А. Волкова, яка керувала військовим духівництвом, надавала всебічну допомогу у виконанні їх обов'язків. Служба капеланів існувала й в Українській галицькій армії. Головним священиком УГА в грудні 1919 р. став отець Василь Лаба. Польові духівники Галицької армії вписали окрему сторінку в історію Збройних сил України. Щира молитва військових священиків додавала життєвої сили всьому галицькому воїнству.

Наприкінці визвольних змагань капелани опинились у таборах інтернованих у Польщі. Тяжкі таборові умови не перешкоджали військовим священикам здійснювати свої душпастирські обов'язки та брати широку участь у духовно-просвітницькій роботі. На початку 1921 р. на прохання козаків та старшини, зокрема генерала Безручко, на військового священика було висвячено єпископом Гродненським Володимиром Петра Табінського. А через рік на таборового священика до Щолкова було висвячено єпископом Діонісієм полковника Армії УНР Василя Варваріва.

У березні 1921 р. міністр ісповідань проф. Іван Огієнко скликав у Тарнові з'їзд українських військових капеланів, на який прибули протопресвітер П. Пашевський, протоієрей Волкович, о. М. Маринич, о. Раїнський та о. П. Білон. На засіданнях з'їзду розглянули справу духовної опіки над українськими козаками, заснування братств у таборах, організацію Української церковної ради у Тарнові та інше. Для підготовки кандидатів у військові священики було засновано пастирські курси. Завдяки Православному козацькому свято-покровському братству на чолі з о. Петром Білоном та з фінансовою допомогою українського мецената Євгена Бачинського виходив неперіодичний журнал «Релігійно-Науковий Вісник». У часописі «Тризуб», ч. 2 за 1925 р., було повідомлено про цей журнал, що він «стояв на ґрунті автокефалії нашої Церкви та визнавав національний єпископат у Києві, з митрополитом Василем Липківським на чолі». Тоді ж заснувалося і благодійне видавництво «До світла», яке видало – у співробітництві з волинським духовенством – п'ять книжок. Було надруковано також богослужбові книги братством Св. Покрови в таборі Щипіорно. З інтернуванням перед військовими священиками постало питання про підпорядкування ієрархії Православної Церкви в Польщі. Переважна більшість українських духівників перейшла під юрисдикцію митрополита Варшавського і всієї Польщі Діонісія, отримавши парафії на Волині та Поліссі. Серед них – отці Павло Пашевський, Петро Патяченко, Василь Варварів та інші.

Протопресвітер Павло Пашевський був настоятелем парафій на Горохівщині, в селі Жидичин Луцького повіту і Чесно-Хресного храму міста Луцька. Завдяки отцю в цій церкві служба Божа проходила українською мовою, незважаючи на опір з боку польської окупаційної влади та промосковських церковних кіл Православної Церкви в Польщі. Тут же вперше відслужив отець Павло панахиду по гетьманові Івану Мазепі, Тарасові Шевченку та Симонові Петлюрі. У часи першої більшовицької окупації (1939–1941) о. Павло Пашевський виїхав до Польщі. Там, у 1940 р., він став настоятелем митрополичого собору св. Марії Магдалини у Варшаві з возведенням у сан архіпресвітера, де правив службу Божу українською мовою. Спочив у Бозі о. Павло в 1944 р. [2, 63–65].

Отже, колишні військові пастирі, опинившись на Волині, проводили винятково важливу церковну і громадську роботу. Вони закладали основу нового відродження Української автокефальної православної церкви, а пізніше були його активними учасниками.

Потрібно зазначити, що тоді, зважаючи на значну кількість православних українців у війську, існував інститут православного військового духівництва у Другій Речі Посполитій. На чолі військових священиків стояв протопресвітер Василь Мартиш. В 1936 р. в усій митрополії нараховувалось 32 військових душпастирі. За єпархіями ПАПЦ (Польської автокефальної православної церкви) вони розподілялись так: Варшавська – 11, Волинська – 9, Віленська – 4, Гродненська – 3 і Поліська – 5. Польська влада тримала під контролем призначення на становища військових священиків. Про це виразно свідчить циркуляр від 23 лютого 1927 р., направлений комендантом Луцького гарнізону підполковником Калабінським до о. благочинного міської округи А. Павлюковського у справі мови

відправ для православних жовнірів: «Керівництво гарнізону вважає, – читаємо в документі, – що відправи в церкві для жовнірів місцевого гарнізону православного визнання повинні здійснюватись у мові слов'янській». Православне військове духовенство міжвоєнної Польщі використовувалось як знаряддя денаціоналізації українців й зміцнення Польської держави [1, 73–74].

У часи Другої світової війни капеланом збройних формувань Карпатської Січі був о. Степан-Севастьян Сабол. Мали своїх капеланів підрозділи дружин Українських Націоналістів – о. І. Гриньох та о. В. Дурбак. У дивізії «Галичина» було 12 капеланів на чолі з о. Василем Лабою. Один із прикладів капеланського служіння у ці часи подає у своїх спогадах «Армія без держави» отаман Тарас Бульба-Боровець. Він яскраво описав святкування Різдва Христового в січні 1943 року в розташований «Поліській Січі». Головний військовий священник, отець Даміан був ініціатором цих святкувань.

На початку свого існування (1943–1944) мали свого капелана курені та окремі підрозділи УПА (старшинські школи, окремі сотні, повстанські шпиталі). Поступово перейшли на змішаний принцип, а потім взагалі на територіальний принцип духовної опіки упівців.

Слід зауважити, що проблема зародження, організації та діяльності душпастирської служби в українських військових формаціях першої половини ХХ ст. недостатньо досліджена у вітчизняній історіографії, хоча останнім часом зацікавленість науковців зростає. Це зумовлено насамперед тим, що впродовж десятиліть радянська історіографія розглядала всі державні утворення в Україні періоду національно-визвольних змагань за незалежність 1917–1920 рр. та їх збройні сили, а також національно-військові формування періоду Другої світової війни як «буржуазно-націоналістичні» та «антинародні». А з проголошенням незалежності нашої держави і розвитком державно-церковних відносин, із прийняттям державою Церкви як партнера у справі державотворення, роль її у духовному відродженні зайняла чільне місце. А відтак і з'явилися спроби наукових досліджень цієї проблеми. Варто виділити дослідження В. Борщевича «Українське військове духовенство», Є. Забзалока «Організація церковно-релігійного життя у військових формуваннях Української повстанської армії: історико-правовий аналіз» та «Капелани українських військових формувань періоду Другої світової війни», І. Пилипіва та Р. Делятинського «До питання про греко-католицьких капеланів в Українській Повстанській Армії 1942–1946 рр.», Р. Коханчука «Душпастирська опіка військових» та ін.

Пастирська турбота церкви про військових пояснюється особливими умовами життя, у які потрапляють переважно молоді чоловіки, відірвані від звичного цивільного життя. Часто у нашому пострадянському суспільстві можна почути здивування стосовно того, що спільного має церква з військом. Забуваючи, що військовослужбовці – це також члени Христової Церкви, вірні, які на основі спільного, отриманого у таїнстві Хрещення дару, мають право і обов'язок співучасті в благодатному житті церкви, духовно-моральному зростанні й освяченні душ. Саме тому справа військового капеланства є якщо і не першочерговою ваги, то, однак, має важливе значення в діяльності церкви. Сучасне душпастирство серед військових не може бути «принагідним», воно вимагає постійної присутності капеланів, які не тільки розуміють життя військових, а й здатні допомагати їм утілювати кращі ідеали християнства в їх реальному житті.

Церква завжди виступала своєрідною духовно-моральною опорою суспільства і тому на сучасному етапі повинна стати важливим фактором цілісного духовного та культурного самовідтворення нації. Релігійний чинник упродовж століть, тісно переплітався з національною самосвідомістю людей, взаємодіяв з національними культурами, звичаями, традиціями, глибоко проникав у сферу побуту. Релігія набула здатності виражати прагнення людей до національної незалежності, що нерідко давало їй можливість служити прапором у національно-визвольних рухах [6, 17].

Ієрархи українських церков досить прихильно ставляться до служіння в армії. І Українська православна церква Київського патріархату, і Українська православна церква Московського патріархату, і Українська греко-католицька, і Українська автокефальна православна церкви мають відповідальних осіб (а іноді й спеціальні підрозділи) для служіння серед військових. На необхідність налагодити релігійну роботу серед військовослужбовців указують також юдейські й ісламські лідери [7].

Душпастирі неодноразово висловлювали свою стурбованість атмосферою, що панує у військових підрозділах, моральним станом військовослужбовців, поширенням серед них аморальних явищ і виявляли значну активність у збільшенні своєї присутності в Збройних силах.

Наполеглива й системна духовно-просвітницька робота сьогодні може стати потужним духовним потенціалом народу і війська в майбутньому. Чим досконалішою буде духовність мирного часу, тим потужнішими будуть духовні резерви нації.

Тому, на нашу думку, захист Батьківщини, створення професійного війська, духовне відродження армії, підготовка й виховання воїна-патріота, піклування про військовослужбовців і членів їхніх родин – ось те коло проблем, на яких повинно будуватися реальне співробітництво армії й церкви. Результативність їхнього вирішення в сучасних умовах значною мірою буде визначатися не стільки релігійністю військовослужбовців, скільки здатністю церкви силою свого морального авторитету вплинути на:

- утвердження мудрої, миролюбної військової політики;
- створення переможної армії, здатної стримувати й запобігати небезпеці для України;
- гуманізацію бойових дій (у разі миротворчих місій) і військової служби, що дасть змогу дбайливо ставитися до життя, дотримуватись прав і достоїнств захисника Вітчизни;
- загальне духовне відродження армії, пов'язане з релігійно-моральним вихованням, патріотичним вивченням власної історії, української військової думки і культури;
- покращення загального морального стану суспільства й армії, що не допускає легковажного ставлення до військової служби й виконання військового обов'язку.

Це питання є особливо актуальним сьогодні, коли в Україні йдеться про створення професійної армії. На жаль, ще до сьогодні в нашій державі немає інституту військового капеланства. Це зумовлено різними причинами. Однією з них є те, що досить великий період часу Україна була під режимом радянського тоталітаризму – часу, коли пропала зовсім інша ідея, без Бога, і це дуже сильно відображається у військовому середовищі. Інша причина – поліконфесійність: як саме повинні задовольнятися духовні потреби військових, урахувавши досить сильну конфронтацію між церквами і конфесіями в Україні. Як уже зазначалося, історія України, вітчизняних військових формувань свідчить, що в нас були духовно-релігійні традиції у Збройних Силах, але період «безрелігійної культури», що панувала в СРСР, внесла свої корективи. А тому постановка питання про відновлення душпастирської опіки військових є непростюю.

Та, з іншого боку, на сьогодні вже є немало здобутків на шляху до впровадження постійного військового духівництва, а, відповідно, виконання не лише декларативно, а фактично Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» і того пункту, де сказано «командування військових частин надає можливість військовослужбовцям брати участь у богослужінні і виконанні релігійних обов'язків» (Ст. 21 Закону України, розд. 4). Зокрема розроблено і затверджено спільну міжконфесійну Концепцію душпастирської опіки і створено Раду душпастирської опіки при Міністерстві оборони України. Ця міжконфесійна концепція підтримана традиційними (православними і католицькими) церквами, протестантами і мусульманами. Загалом щодо поліконфесійності нашої держави і того, як забезпечити рівні можливості для різних конфесій, то слід зазначити, що Україна не є першою у розв'язанні цього питання. Це не є чимось новим. Багато країн Європи і США (Північно-Атлантичного Альянсу), в яких успішно функціонує інститут військового капеланства, вже давно знайшли шляхи вирішення цієї проблеми.

Отже, розбудова та реформування національних Збройних сил, потреба подальшого розвитку демократичних процесів у суспільстві вимагають поєднання духовних інтересів військовослужбовців з національно-державними, встановлення партнерських відносин між армією та церквою, активного пошуку та втілення адекватної часу моделі їх взаємодії. Відродження вітчизняних традицій, творче осмислення досвіду інших країн нададуть можливість повною мірою сприяти соціалізації особистості військовослужбовця українських Збройних сил.

Саме ці та багато інших питань у сфері державно-церковного співробітництва в Україні мають стати актуальною тематикою подальших наукових досліджень.

Висновки. 1. Практика ефективного співробітництва держави і церкви у встановленні духовної опіки над Збройними силами не є новою для України. Аналіз історичного досвіду показує, що подібна співпраця мала свої позитивні прояви і в часи українського козацтва, і в нетривалу пореволюційну добу незалежності України. 2. Аналіз сучасної зарубіжної практики забезпечення духовної опіки церкви в Збройних силах країн Північно-Атлантичного Альянсу також підтвердив дієвість та ефективність застосування різноманітних механізмів її реалізації. 3. Для України в сучасних умовах актуальним є пошук власних шляхів та механізмів взаємодії держави і церкви у встановленні духовної опіки над Збройними силами та іншими мілітаризованими формуваннями. У цьому аспекті корисним є і вітчизняний історичний досвід, і сучасний досвід країн НАТО.

Список використаної літератури

1. Борщевич В. Українське військове духовенство / В. Борщевич // Волин. Правосл. вісн. – 1998. – № 1/2.
2. Борщевич В. Протопресвітер Армії Української Народної Республіки Павло Пашевський / В. Борщевич // Зб. навч.-метод. матеріалів і наук. ст. іст. ф-ту Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : [б. в.], 2008.
3. Забзалюк Д. Проблема капеланства в українських військових формаціях першої половини ХХ ст. / Д. Забзалюк // Наук. зап. Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Сер. : Історія. – 2006. – Вип. 1. – С. 71–76.
4. Забзалюк Д. Духовна опіка воїнів Української Повстанської Армії / Д. Забзалюк // Галичина. – Івано-Франківськ : [б. в.], 2006. – Вип. 12. – С. 13–17.
5. Коханчук Р. Душпастирська опіка військових. Вид. 2-ге, розш. і доп. / Р. Коханчук. – К. : [б. в.], 2004.
6. Ситник В. Духовно-гуманітарна політика у Збройних Силах України та шляхи її вдосконалення / В. Ситник // Армія і духовність: свобода совісті та віровизнання. – К. : [б. в.], 1995. – С. 17.
7. Церкви і українська армія // Кримська світлиця. – 1994. – 13 серп.

Наталія Кінд-Войтюк

Діяльність Польського товариства приятелів науки напередодні Другої світової війни

У статті висвітлено діяльність Волинського товариства приятелів наук з виявлення, вивчення і збереження історико-культурних пам'яток Волині у 1935–1939 рр.

Ключові слова: наукові товариства, історична пам'ятка, археологія, історико-краєзнавчі дослідження, видавнича діяльність.

Кінд-Войтюк Наталія. Деятельность Польского общества приятелей науки накануне Второй мировой войны. В статье освещается деятельность Волинского общества друзей науки по выявлению, изучению и сохранению историко-культурных достопримечательностей Волины в 1935–1939 гг.

Ключевые слова: научные общества, историческая достопримечательность, археология, историко-краеведческие исследования, издательская деятельность.

Kind-Voytyuk N. Activity of Polish Society of Science Friends in on the Eve of the Second World War. In the article activity of Volyn society of friends of sciences is illuminated on an exposure, study and maintenance of historical and regional research of Volyn in 1935–1939.

Key words: scientific associations, historical monument, archaeology, historical and regional research, publishing work.

Постановка наукової проблеми та її значення. Для сучасної української історичної науки характерним явищем є помітне зростання інтересу до ґрунтового краєзнавчого дослідження регіонів та населених пунктів України, у тому числі Волині, показу внеску наукових та громадських закладів у вивчення їх минувшини та збереження місцевих пам'яток. Таке звернення до історичних коренів українського народу, відновлення призабутих вікових традицій і духовних цінностей сприяють відродженню його національної самосвідомості.

Вагому роль у вивченні минулого Західної Волині, збереженні її культурної спадщини відіграли наукові товариства, що працювали тут впродовж міжвоєнного періоду. Разом із тим їхня діяльність ще достатньо не висвітлена. Науковий доробок дослідників із цієї проблематики обмежується публікаціями Л. Потапчука, В. П'ясецького, І. Ковальчика [14; 15; 20]. Тут визначаються напрями діяльності товариств, характеризуються основні видання, які з'явилися завдяки зусиллям цих установ, уміщуються матеріали про пошук, вивчення, збереження та оприлюднення історії та старожитностей регіону.

Мета статті – схарактеризувати внесок наукових товариств Волинського воєводства Другої Речі Посполитої у вивчення історії регіону, виявлення та збереження його пам'яток.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Згідно з умовами Ризького мирного договору (18 березня 1921 р.) і рішенням Ради послів Антанти (15 бе-